

การพัฒนาวิชาชีพชีวิตคุณภาพ

ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ

ดร.พรรณอร อุชุกภาพ¹

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและพัฒนาคน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้านให้แก่สังคมและประเทศชาติ การอุดมศึกษาไทยในอนาคตจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทย ทั้งในด้านการสร้างความร่วมมือและการแข่งขันเป็นการสร้างดุลยภาพระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 2)

การมีระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาของชาติ การยกระดับสถาบันอุดมศึกษาและบุคลากรในสถาบันให้ตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพงานต่างๆ ในสถาบันอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้ได้ผลผลิต (บัณฑิต) ที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 147 - 152) ดังที่เกษม วัฒนชัย (2543 : 3 - 4) กล่าวว่า สถาบันที่เข้มแข็งมั่นคงเป็นสิ่งที่สำคัญจะต้องมีระบบ

คุณภาพงาน การกำหนดโครงสร้างงานและขั้นตอนวิธีปฏิบัติให้ชัดเจน มีเกณฑ์มาตรฐาน มีเครื่องชี้วัด มีคู่มือปฏิบัติ มีการกำกับตรวจสอบและมีการรายงานผลความก้าวหน้า ซึ่งการรายงานผลการประเมินจึงต้องมีการสร้างระบบคุณภาพมาตรฐานควบคู่กันไป (Quality and standard) เช่น การกำหนดระดับมาตรฐาน การกำหนดวิธีปฏิบัติและการสร้างคู่มือปฏิบัติ

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมีภารกิจหลัก เช่น การจัดการศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี และการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู (“พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538”. 2538 : 2) รวมถึงจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Mass higher education) มากขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง (สงบ ลักษณะ. 2543 : 2 - 3) สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏจึงกำหนดแนวนโยบายให้แต่ละสถาบัน มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อ

¹ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร

ขจัดข้อสงสัยด้านคุณภาพของบัณฑิตในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านปรัชญา วิทยาศาสตร์ และพันธกิจ ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ ด้านนักศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านการเงินและงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่และงานวิจัย (สถาบันราชภัฏสกลนคร. 2540 : 6)

การจัดการเรียนการสอนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นภารกิจหลักในการจัดการศึกษาของสถาบัน ซึ่งปราณี สังขะตะวรรณ (2537 : 114) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาด้านการเรียนการสอนว่า อาจารย์มักเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการและการปฏิบัติ สอนตามตำรา มีสื่อและอุปกรณ์ไม่เพียงพอและไม่น่าสนใจ ส่วนการวัดผลและประเมินผลไม่ครบถ้วนทุกด้าน (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2545 : 227 - 228) สอดคล้องกับความคิดของสุธรรม อารีกุล (2540 : 9 - 23) ที่ได้กล่าวถึงจุดด้อยของอุดมศึกษาไทยและได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลให้อุดมศึกษาไทยเข้าสู่วิกฤตนั้นเกิดจากปัญหาภายในของสถาบันอุดมศึกษานั้นเอง โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนที่ล้าสมัย ตำรามีคุณภาพต่ำ ลอกเลียนจากต่างประเทศและห้องสมุดไม่ทันสมัย อนันต์ ปานสุภวัชร (สัมภาษณ์ : 2545) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การพัฒนานักศึกษาในด้านการเรียนการสอนมีความสำคัญ หากสถาบันราชภัฏมีดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการเรียนการสอนจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างมากสามารถนำมาประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง จำเรณูรัตน์ เจือจันทร์ (2543 : 6) ยืนยันว่า ดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการเป็นกลไกสำคัญช่วยให้สถาบันการศึกษาเป็นที่ยอมรับจากสาธารณชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สุเทพ การุณย์ลัญจกรและคณะ (2543 : บทคัดย่อ)

ได้ทำการศึกษามาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันราชภัฏสกลนคร พบว่า มาตรฐานด้านการเรียนการสอนทุกคณะ ยังอยู่ในระดับปานกลางและสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 23) ยังได้ชี้ว่า ระดับคุณภาพและประสิทธิภาพด้านการศึกษาของไทยยังขาดมาตรฐานและขาดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับที่ Nutall & McCornick. 1984 : 202 - 203) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการตรวจสอบอย่างมีระบบจะช่วยให้การพัฒนาการบริหารและการปฏิบัติงานของสถาบันการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ได้กระตุ้นให้ผู้วิจัยสนใจปรับปรุงและพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้การประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว จึงได้ศึกษาดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ (1) เพื่อกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏสำหรับการตรวจสอบและประเมินคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และ (2) เพื่อศึกษาผลการประเมินการนำดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏไปปฏิบัติในสถาบันราชภัฏสกลนคร

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความสำคัญดังนี้ (1) ได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏทั้งด้านปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการผลิต และปัจจัยผลผลิต เพื่อการพัฒนาและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และ (2) ได้แนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏสกลนครให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เพื่อหาดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏให้ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ผู้สอน หลักสูตร และปัจจัยเงื่อนไขในการเรียนการสอน ด้านปัจจัยกระบวนการผลิต ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล และด้านปัจจัยผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะของบัณฑิต ด้านบุคลิกพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และเพื่อสำรวจผลการประเมินการนำดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏไปปฏิบัติในสถาบันราชภัฏสกลนคร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

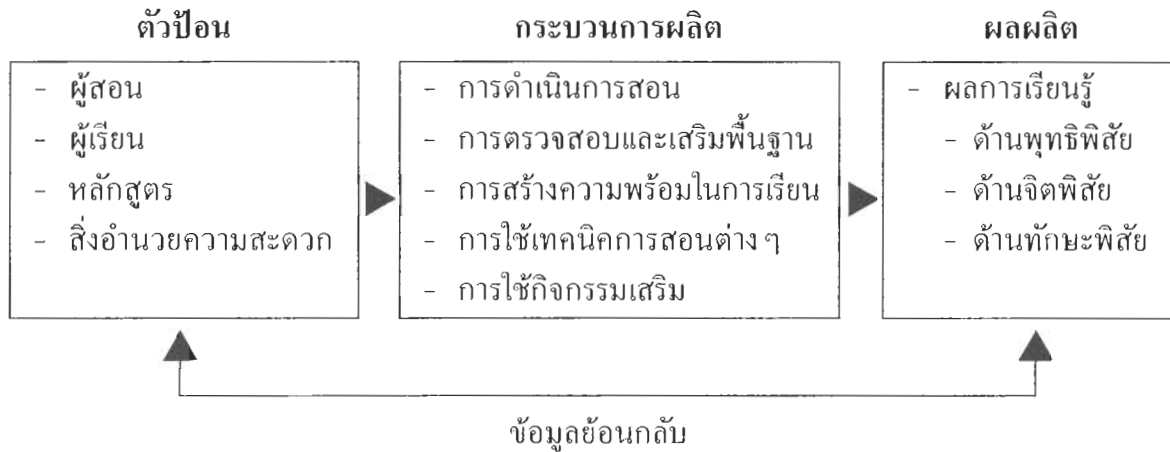
ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ประมวลเพื่อจัดลำดับสาระสำคัญ ดังนี้ **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน**

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน (ศรีนวล สติดิวิทยานันท์. 2542 : 45) การจัดองค์ประกอบให้มีความสัมพันธ์กันต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ผู้เรียน

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้เรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ เช่นเดียวกับที่ ชัยชาญ วงศ์สามัญ (2537 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจหลักของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จะต้องพัฒนาการเรียนการสอนที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายอย่างให้สัมพันธ์กัน เช่น การปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาคณาจารย์และการบริหารการศึกษา ขณะที่ทบวงมหาวิทยาลัย (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. 2540 : 77 - 78) ได้ให้ความสำคัญในด้านการเรียนการสอนมากที่สุด ซึ่งสังัด อุทรานันท์ (2532 : 26) และอินทริา บุญยาทร (2542 : 19 ; อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด. 2537 : 5) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนว่ามีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ตัวป้อน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิต ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1. ตัวป้อน (Input) องค์ประกอบที่เป็นตัวป้อนในระบบการเรียนการสอน ได้แก่ อาจารย์ ผู้สอน นักศึกษา หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
2. กระบวนการดำเนินงาน (Process) ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามกระบวนการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การดำเนินการสอน การสร้างเสริมทักษะและ กิจกรรมการสนับสนุน
3. ผลผลิต (Output) หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักศึกษาในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะ และเจตคติในการคิดแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แสดงว่าเป็นการเรียนการสอนที่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย
4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเรียนการสอนที่ได้ผ่าน

ไปแล้ว หากผลผลิตที่ได้จากการสอนต่ำกว่าจุด มุ่งหมายที่ตั้งไว้ในตอนแรก จำเป็นจะต้องวิเคราะห์

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาและการประกันคุณภาพของสถาบันราชภัฏ

คุณภาพการศึกษา หมายถึง ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ การประกันคุณภาพจึงมีความจำเป็นเพื่อช่วยกำหนดและควบคุมขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตามความคาดหวังของกลุ่ม (เกษมา วรวรรณ อยุธยา. 2537 : 3) ซึ่งที่ประชุมอธิการบดีสถาบันราชภัฏต้องการการพัฒนาในระดับมาตรฐานการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพด้วยระบบที่สร้างความมั่นใจให้กับสังคมในการดำเนินงานตามพันธกิจเพื่อสู่ความเป็นเลิศ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. 2545 :13 - 15)

แนวคิดเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษา

ดัชนีหรือดัชนีชี้วัดมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งที่บ่งบอกสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงจำนวนที่จะทำการเปรียบเทียบกัน

หรือแนวโน้มหรือทิศทางของสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้นๆ (Oxford Dictionary. 1998 : 411 - 412 ; Merriam Webster's Collegiate Dictionary. 1995 : 591 - 592) ซึ่งจอห์นสโตนกล่าวว่า ดัชนีเป็นตัวประเมินสถานการณ์หรือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถบอกสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาการศึกษาเพื่อช่วยให้ทราบสถานการณ์นั้นๆ อยู่ในระดับใด มีสภาวะอย่างไรซึ่งสามารถประเมินสถานการณ์นั้นได้ในเชิงปริมาณโดยกำหนดเป็นตัวเลขที่มีความใกล้เคียงกับความ เป็นจริงของสถานการณ์นั้น ตามช่วงเวลาของสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือสามารถกำหนดในลักษณะปริมาณหรือคิดเป็นค่าตัวเลขได้ ไม่ใช่กำหนดในลักษณะการบรรยายข้อความล้วนๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามระยะเวลาหนึ่ง อาจจะเป็นช่วงเวลาใดก็ได้ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการ (Revolution) ของระบบที่นำมากำหนดดัชนี การพัฒนาดัชนีมาจากการรวบรวมอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการ

ศึกษาวิจัย ดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาสามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผน การเขียนนโยบายและวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนขึ้น ใช้ติดตามระบบการจัดการศึกษา ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการศึกษา และใช้ในการจัดอันดับ (Ranking) คุณภาพการศึกษาของสถาบัน โดยการนำดัชนีของระบบการจัดการศึกษามาเป็นสิ่งบ่งชี้ความมีคุณภาพของสถาบันการศึกษานั้นๆ ดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษานี้ได้ดำเนินมานานแล้วในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมนี เป็นต้น (Johnstone. 1981 : 2 - 13)

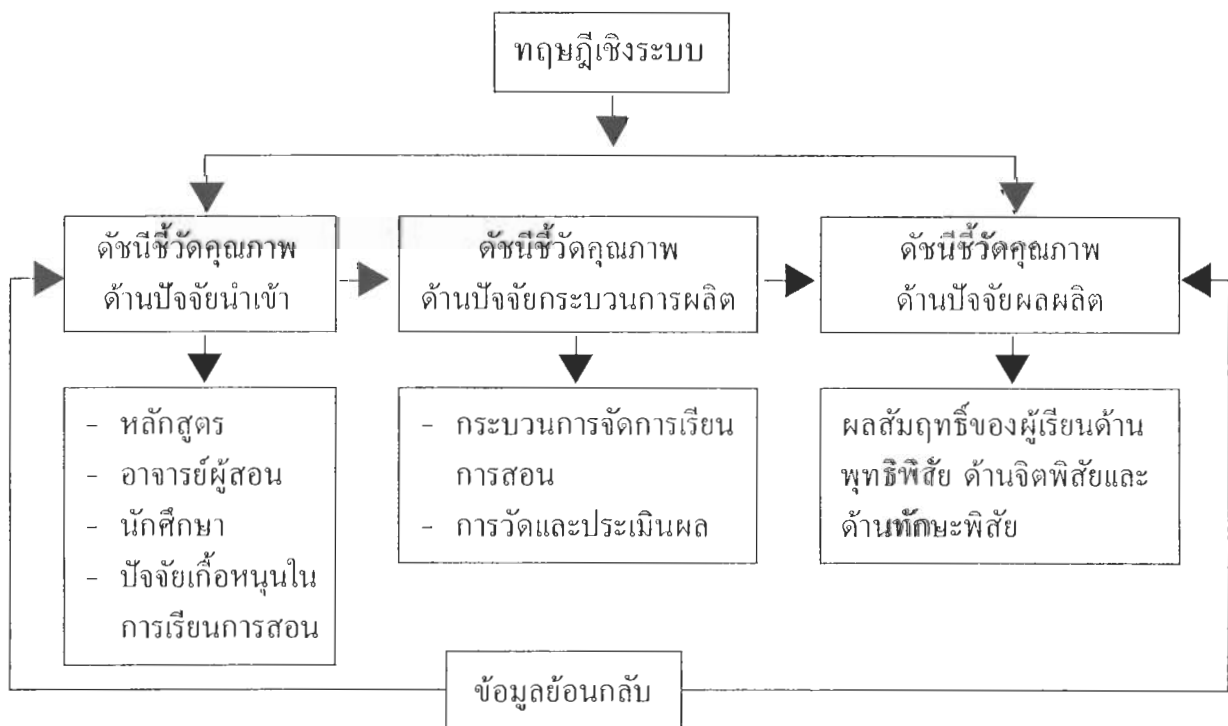
แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เชิงระบบ

การนำแนวคิดเชิงระบบหรือทฤษฎีระบบมาใช้ ช่วยให้ได้กรอบแนวคิดในการจัดทำดัชนีชี้วัดคุณภาพที่ชัดเจนขึ้นรวมทั้งมีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพที่ชัดเจนขึ้น เพราะสามารถควบคุมปัจจัยสำคัญ 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้คือ ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการผลิตหรือการปฏิบัติ และปัจจัยผลผลิต

(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2541 : 96) ซึ่งคินเดรด (Kindred. 1980 : 6) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การวิเคราะห์เชิงระบบช่วยเอื้อประโยชน์ต่อการใช้ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของระบบการศึกษา เพื่อให้ผลผลิตและกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม อีกทั้งสามารถรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมด้วย ที่เรียกว่า ผลย้อนกลับ ซึ่งจะกลับมาเป็นปัจจัยนำเข้าอีกครั้งหนึ่ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อการศึกษาดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏตามทฤษฎีเชิงระบบ ตามเงื่อนไขที่ว่าผลผลิตที่ได้ต้องตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและปรัชญาของสถาบันราชภัฏโดยประยุกต์มาจากแนวคิดของ จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (2543 : 13) และศรีนวล สถิตวิทยานันท์ (2542 : 107) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดการศึกษาดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเชิงระบบ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นตอนที่ 1** เป็นการกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิตามกระบวนการเทคนิคเดลฟาย **ขั้นตอนที่ 2** เป็นการศึกษาค้นคว้าผลการประเมินการนำดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนไปปฏิบัติในสถาบันราชภัฏสกลนคร ดังมีกระบวนการวิจัยดังนี้

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่มดังนี้ ประชากร **กลุ่มที่ 1** เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นอาจารย์หรือผู้บริหารในมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาใดสาขาหนึ่ง ส่วนประชากร **กลุ่มที่ 2** เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2545 ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารสถาบันราชภัฏสกลนคร ประกอบด้วย อธิการบดี รองอธิการบดีทุกฝ่าย ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดีทุกคณะ ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าศูนย์และหัวหน้าโปรแกรมวิชา จำนวนทั้งสิ้น 93 คน (2) อาจารย์ผู้สอนในสถาบันราชภัฏสกลนครทุกคณะ ทุกโปรแกรมวิชา ที่ไม่มีตำแหน่งฝ่ายบริหารจำนวนทั้งสิ้น 71 คน และ (3) นักศึกษาภาคปกติชั้นปีที่ 4 ทุกคณะจำนวน 1,604 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม **กลุ่มตัวอย่างที่ 1** เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 21 คน และ**กลุ่มตัวอย่างที่ 2** ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารจำนวน 37 คน กลุ่มอาจารย์ผู้สอนจำนวน 57 คน

จำแนกตามคณะต่างๆ ได้ดังนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จำนวน 16 คน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำนวน 23 คน คณะวิทยาการจัดการจำนวน 10 คน คณะเทคโนโลยีการเกษตรจำนวน 6 คน และคณะครุศาสตร์จำนวน 12 คน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประชากรทั้งหมดมาใช้ในการวิจัยเนื่องจากจำนวนประชากรมีน้อยรวมทั้งสิ้น 164 คน โดยนำมาเป็นกลุ่มทดลองหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจำนวน 60 คน ส่วนที่เหลือจำนวน 104 คน ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 94 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 90.38 ส่วนกลุ่มนักศึกษาภาคปกติชั้นปีที่ 4 ทุกคณะใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) แบบไม่เป็นสัดส่วนกระจายทุกคณะ โดยได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จำนวน 67 คน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำนวน 120 คน คณะเทคโนโลยีการเกษตรจำนวน 12 คน คณะครุศาสตร์จำนวน 49 คน และคณะวิทยาการจัดการจำนวน 58 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 306 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม มีการสร้างดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่ 1 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ พร้อมคำถามปลายเปิด โดยสร้างเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพเบื้องต้นด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ผู้สอน หลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวเนื่องในการเรียนการสอน ด้านกระบวนการผลิต ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล และด้านผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะของบัณฑิตในด้าน

พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย หลังจาก ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือ จึงนำไปเก็บ

ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิในรอบที่ 1 โดยใช้ค่าคะแนน ในการแปลความหมายดังนี้

ค่าคะแนน

5
4
3
2
1

ความหมาย

เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพอยู่ในระดับดี
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพอยู่ในระดับต่ำ
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพอยู่ในระดับต่ำมาก

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกับ กลุ่มตัวอย่างที่ 2 เป็นเครื่องมือที่ได้จากผลการสรุป จากการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิใน รอบที่ 2 นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ด้านเครื่องมือได้ตรวจสอบและทดลองใช้เพื่อหา ค่าความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ ใช้จริงในการเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 60 คน ได้ค่า ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

ร่วมมือในการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำส่งด้วย ตนเองและจัดส่งทางไปรษณีย์ ส่วนการเก็บรวบรวม ข้อมูลภายในสถาบันราชภัฏสกลนคร เก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้โปรแกรม SPSS for windows version 10.0 เพื่อกำหนดดัชนีชี้วัด คุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบัน ราชภัฏ โดยใช้ค่ามัธยฐาน (Mdn.) ตั้งแต่ 4.00 ขึ้น ไปและมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) ตั้งแต่ 1.50 ลงมา ส่วนการศึกษาผลการประเมินจากกลุ่ม ตัวอย่างที่ 2 ใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) แปลความหมายดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ใน การวิจัยจากสถาบันราชภัฏสกลนคร เพื่อขอความ

ค่าเฉลี่ย

ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป
ตั้งแต่ 3.50 - 4.49
ตั้งแต่ 2.50 - 3.49
ตั้งแต่ 1.50 - 2.49
ต่ำกว่า 1.50

ความหมาย

เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพที่นำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพที่นำไปปฏิบัติในระดับมาก
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพที่นำไปปฏิบัติในระดับปานกลาง
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพที่นำไปปฏิบัติในระดับน้อย
เป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพที่นำไปปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 1 พบว่า ได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ ที่มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไปและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมา จำนวน 115 ดัชนี โดยมีค่าความเหมาะสมระดับดีและดีมากและมีความสอดคล้องกันสูงและสูงมาก จำแนกแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า : องค์กรประกอบด้านนักศึกษาได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 2 ดัชนี และระดับดี 9 ดัชนี องค์กรประกอบด้านอาจารย์ผู้สอนได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 15 ดัชนี และระดับดี 7 ดัชนี องค์กรประกอบด้านหลักสูตรได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 5 ดัชนี และระดับดี 4 ดัชนี และองค์กรประกอบด้านปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียนการสอนได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 10 ดัชนี และระดับดี 6 ดัชนี

1.2 ด้านปัจจัยกระบวนการผลิต : องค์กรประกอบด้านกระบวนการเรียนการสอนได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 22 ดัชนี และระดับดี 5 ดัชนี และองค์กรประกอบด้านการวัดผลและประเมินผลได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 6 ดัชนี และระดับดี 1 ดัชนี

1.3 ด้านปัจจัยผลผลิต : องค์กรประกอบด้านพุทธิพิสัยได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมากทั้งหมด 7 ดัชนี องค์กรประกอบด้านจิตพิสัยได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมาก 10 ดัชนี และระดับดี 1 ดัชนี องค์กรประกอบด้านทักษะได้ดัชนีชี้วัดคุณภาพระดับดีมากทั้งหมด 5 ดัชนี

2. ผลการประเมินการนำดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏไป

ปฏิบัติในสถาบันราชภัฏสกลนคร พบว่า ดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนจำนวน 115 ดัชนี ปฏิบัติได้ในระดับมากและปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า มีดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนจำนวน 115 ดัชนี มีความเหมาะสมในระดับดีและดีมาก ซึ่งดัชนีชี้วัดคุณภาพทุกองค์ประกอบ ในแต่ละปัจจัยมีความสำคัญที่จะใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏให้มีคุณภาพเพื่อให้ได้บัณฑิตที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของสถาบันราชภัฏที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 48 ที่กำหนดให้สถาบันการศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 31) และสอดคล้องกับแนวคิดของแฮร์ริสัน (Harrison, 1996 : 192 - 204) ที่ว่าการสร้างและพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพถือว่าเป็นการสร้างและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐาน ที่จะเป็นกลไกในการประกันคุณภาพการศึกษาทำให้สถาบันอุดมศึกษามีข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) สำหรับการปรับปรุงการจัดการศึกษาภายในสถาบันได้เป็นอย่างดี ช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะการจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 18) ได้วางทิศทาง การปฏิรูปการบริหารและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษานั้น ต้องจัดให้มีระบบการ

ประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ส่วนผลการวิจัยใน ขั้นตอนี่ 2 พบว่าผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 4 มีความคิดเห็นว่าการนำดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนไปปฏิบัติในภาพรวมอยู่ระดับมากและปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏสกลนครยังต้องพัฒนาและปรับปรุงเพื่อพัฒนาสถาบันไปสู่ความมั่นใจให้กับสังคมและการดำเนินงานให้ เป็นไปตามพันธกิจเพื่อสู่ความเป็นเลิศ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. 2545 : 13 - 15)

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อนำไปกำหนดแนวทางในด้านการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาสถาบันให้เหมาะสมกับบริบท อันเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการและผู้ให้บริการผลผลิตของสถาบัน ดังที่เคลล์ (Kells. 1981: 22) กล่าวว่า การประเมินตนเองในสถาบันนั้น จะต้องทำให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมเกิดแรงจูงใจและ

ยอมรับการปรับปรุงและพัฒนางานให้ก้าวหน้า

2. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันราชภัฏสกลนคร ผลของการวิจัยนี้ พบว่า มีดัชนีบางตัวที่สถาบันปฏิบัติในระดับปานกลาง ซึ่งสถาบันควรมีความชัดเจนด้านนโยบายและการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็น เพราะการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความมีชื่อเสียงของสถาบัน

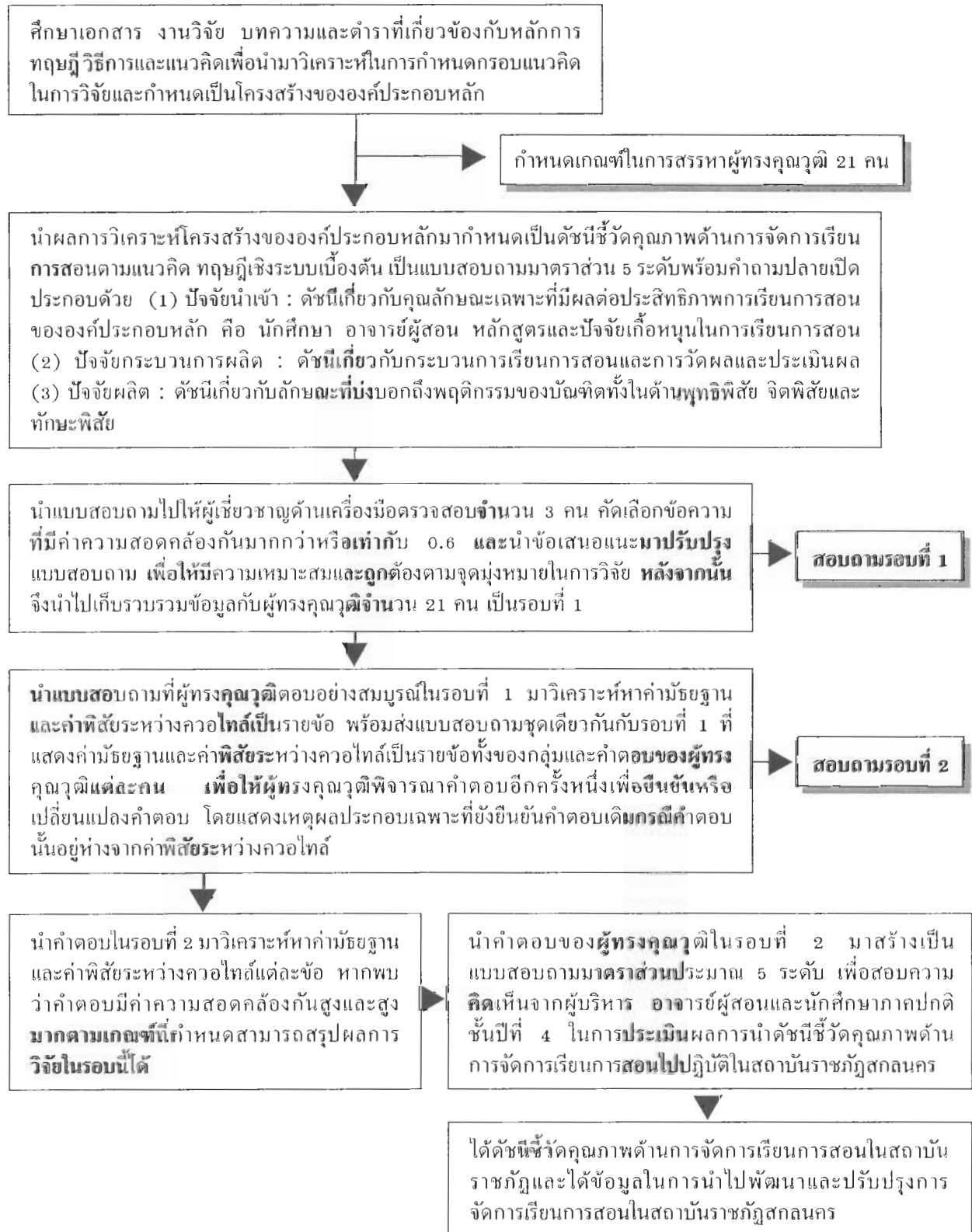
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษาดัชนีชี้วัดคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อเจาะลึกในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เช่น นักศึกษา อาจารย์ ผู้สอน หลักสูตร ปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล หรือผลผลิตด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เป็นต้น

3.2 ควรศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏให้มีคุณภาพ

3.3 ควรศึกษาการพัฒนาอาจารย์สถาบันราชภัฏด้านการจัดการเรียนการสอนในยุคโลกาภิวัตน์

แผนภูมิแสดงขั้นตอนการวิจัย

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กษมา วรวรรณ ณ อยู่ชยา. (2537). “บทบาทของกรมวิชาการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา” **สารพัฒนาหลักสูตร**, 119(ตุลาคม-ธันวาคม), 3 - 8.
- เกษม วัฒนชัย. (2543). “สถาบันที่เข้มแข็งและมั่นคง” **วารสาร มจร**, 4 (กรกฎาคม - ธันวาคม), 3 - 4.
- จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. (2543). การพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน. **ปริญญาทิพนธ์ กศ.ด. (สาขาการอุดมศึกษา)**, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชัยชาญ วงศ์สามัญ. (2537). “บทบรรณาธิการ” **วารสารส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน**, 3 (กันยายน-ธันวาคม), ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). **แนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะทำงานจัดระบบบริหารและการจัดการอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ปราณี สังฆะตวรรธน์. (2537). “หลักสูตรมัธยมศึกษา” ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาการมัธยมศึกษา**. หน้า 120 - 122. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- “พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538”, (2538, 24 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 112 ตอนที่ 4 ก. หน้า 1 - 26.
- ศรีนวล สติวิทยานันท์. (2542). การพัฒนารูปแบบการประเมินตนเองด้านการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย. **ปริญญาทิพนธ์ กศ.ด. (สาขาการอุดมศึกษา)**, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- สงบ ลักษณ์ะ. (2543). “46 ปี สถาบันราชภัฏ.....ความสำเร็จและการก้าวสืบทอด” **สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ**, ฉบับพิเศษ(กันยายน), 2 - 3 .
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สถาบันราชภัฏสกลนคร. (2540). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา**. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). **วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. (2540). **เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ เรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยกรุงเทพในโอกาสครบรอบ 2 ปีของสมาคม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2559)**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2544). **รายงานเสวนาทางวิชาการ (การประชุมโต๊ะกลม) เรื่องการปฏิรูปอุดมศึกษาในประเทศไทยสำหรับประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยและพัฒนาระบบประกัน**

- คุณภาพสำหรับสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา. (2545). **คู่มือแนวทางใหม่มหาวิทยาลัยไทยเพื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สุเทพ การุณย์ลัยจกร และคนอื่นๆ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษามาตรฐานการจัดการศึกษาของสถาบันราชภัฏสกลนคร. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- สุธรรม อารีกุล. (2540). รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ประเด็นการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : เซเว่นพริ้นติ้ง.
- อนันต์ ปานสุขวัชร. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พรพรรณ อุชุกภาพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โปรแกรมวิชาชีววิทยาประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏสกลนคร, เมื่อ 10 มกราคม 2545.
- อินทรา บุญยากร. (2542). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราวิชาการราชภัฏ เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ.
- Harrison, Colin. (1996). "Academic Support Services," in **Higher Education Management : The Key Elements**. p. 192 - 204. **Buckingham : SRHE & Open University Press**.
- Johnstone, Janes N(1981). **Indications of Education Systems**. London : Kogan Tage.
- Kells, H.R. (1981). "Some Theoretical and Practical Suggestions for Institutional Assessment", in **Institutional Assessment for Self - Assessment : New Directions for Institutional Research**. p. 15 - 25. London : Jersey - Bass.
- Kindred, Alton R. (1980). **Date System and management ; Introduction to System Analysis and Design**. 2 nd ed. New Jersey : Prentice - Hall.
- Merriam Webster's Collegiate Dictionary**. (1995). 10 th ed. Massachusetts : Merriam Webster.
- Nuttall, Cliff. P. & McCormick. (1987). **Studies in School Self - Evaluation**. New York : The Falmer Press.
- Oxford Dictionary**. (1998). Oxford : Oxford University Press.

